

ETICA ACADEMICĂ **FUNDAMENTE, PRINCIPII, NORME DE CONDUITĂ**

Raporturile dintre oameni, inclusiv cele profesionale, se bazează nu doar pe legi și regulamente, ci și pe reguli de interacțiune implicite, nescrise – normele morale. Fiecare societate are un set de astfel de reguli, care sunt internalizate prin educație. La baza lor stau valorile morale, adică acele lucruri care sunt definite de societatea respectivă ca bune, corecte, dezirabile. Aceste valori stau la baza judecării acțiunilor, intențiilor, sentimentelor sau gândurilor proprii și ale celorlații. Nu doar societățile în general produc astfel de sisteme de valori, ci și comunitățile profesionale, definind astfel cadre de raportare morală pentru tot ce înseamnă activitate profesională.

Morală, valorile și normele morale

Morală este un sistem de concepții despre ceea ce este bine/ rău, corect/ incorrect, echitabil/ neechitabil, cinstit/ necinstit, sincer/ nesincer, responsabil/ irresponsabil. Ea include valori morale (dreptate, echitate, bine, rău etc), adică lucrurile considerate valoroase/ bune de către comunitatea/ societatea respectivă și norme morale (comportamente dezirabile/ obligatorii/ nerecomandabile/ interzise). Normele morale au rolul de a ghida comportamentele în concordanță cu valorile morale. Valorile și normele morale au rol în asigurarea ordinii sociale și în sporirea gradului de coerență a raporturilor sociale.

Relații între valori morale și norme morale

Valorile morale (VM), care identifică aspecte ale raporturilor dintre indivizi considerate ca bune și dezirabile, stau la baza normelor morale (NM), care prescriu comportamentele potrivite, corecte, dezirabile în diferite categorii de situații. În viața profesională, dar și în cea privată, acțiunile și comportamentele indivizilor sunt judecate în funcție de valorile și normele morale ca fiind bune, corecte, sau dimpotrivă, greșite, incorecte, necinstite. Exemple de relații între valori morale și norme morale:

- *Cinste, onestitate* (VM) = Să fii cinsit, sincer, să nu minți, să nu furi, să nu îñșeli (NM).
- *Responsabilitate* (VM) = Să fii responsabil de actele tale, să ții cont de drepturile celorlalți, să anticipezi consecințele acțiunilor tale (NM).
- *Curaj* (VM) = Să te comporti cu demnitate în fața pericolului, să îndrăznești să spui adevărul, chiar dacă există consecințe defavorabile pentru tine, să-ți asumi riscuri în numele unor principii morale (NM).
- *Încredere* (VM) = Prin acțiunile tale trecute sau prezente, să îi faci pe ceilalți să aibă încredere în cinstea și sinceritatea ta, să prezinti garanții că se pot baza pe corectitudinea ta (NM).
- *Respect* (VM) = Prin acțiunile tale, să manifesti în mod deschis considerație pentru valoarea celorlalți (persoane, instituții), pentru drepturile lor (NM).
- *Corectitudine* (VM) = Prin acțiunile tale să respecti legile și regulile care guvernează relațiile dintre oameni, să ții cont întotdeauna de consecințele acțiunilor tale asupra celorlalți (NM).
- *Integritate* (VM) = Să ai standarde morale clare, pe care să le respecti cu strictețe, în toate aspectele vieții personale, să eviți să le încalci chiar dacă acest lucru este în defavoarea ta (NM). Integritatea este parțial sinonimă cu valorile de cinste și onestitate, cu accent particular pe asumarea acestor valori ca linie de conduită personală.

Etica și deontologia

Etica este o disciplină filozofică, o teorie care are ca obiect determinarea scopurilor existenței umane sau condițiile unei vieți fericite. Ea este o reflecție

teoretică asupra unor probleme de morală (termen parțial sinonim cu morala), cu diferența că etica implică o considerație de "ordin secund"- o reflecția asupra unor reflecții (judecăți morale). Există o deosebire între:

- Judecata morală = o credință, o considerație de prim ordin, referitoare direct la fapte: CE ESTE BINE SĂ FAC ÎN CAZUL DE FAȚĂ?
- Judecata etică = o reflecție asupra rațiunii judecății morale: DE CE ESTE BINE să fac un anumit lucru și nu altul?
- Judecata morală precedă judecata etică.

Deontologia este o ramură a eticii care se preocupă de analizarea caracterului corect sau incorrect al unor acțiuni și a consecințelor lor în raport cu normele morale care guvernează respectiva latură a vieții sociale. Ea este un set de obligații morale care prescriu conduită corectă a indivizilor sau a altor entități sociale (grupuri, instituții), în concordanță cu valorile și normele morale și cu judecățile morale și etice ce decurg din ele.

Codurile deontologice/ etice și rolul lor în viața profesională

Comunitățile profesionale dezvoltă sisteme etice proprii (codurile deontologice), prin care promovează în rândul membrilor comunității, dar și în opinia publică, valorile și normele morale care stau la baza activității profesionale. Toate profesiile care sunt exercitate în condiții de autonomie individuală (liberă practică), cum sunt cele de psiholog, medic, avocat, au astfel de coduri deontologice. Scopul lor este de a socializa profesional indivizi, de a dezvolta o concepție unitară asupra comportamentului profesional dezirabil și de a genera în societate încredere față de activitatea profesioniștilor respectivi.

Universitățile au nevoie de încrederea societății, pentru ca diplomele furnizate de ele să fie credibile, iar dreptul la un învățământ de calitate să fie garantat fiecărui student, conform Legii educației naționale din 2011 (Art. 3b). Din acest motiv, prin codurile de etică universitară, universitățile garantează preocuparea lor pentru corectitudinea tuturor activităților și interacțiunilor care au loc în cadrul lor. Universitatea Transilvania are un Cod de etică universitară, care este

parte integrantă din Carta Universității Transilvania, ediția 2016¹. Codul de etică universitară este un ansamblu de norme etice care stau la baza vieții academice și prescriu conduită membrilor comunității academice: profesori, studenți, angajați de orice fel. Codul este prezentat membrilor comunității pe pagina universității, ca parte a documentului fundamental (Carta).

Regulile de etică universitară asigură o funcționare armonioasă raporturilor dintre membrii comunității academice și constituie un cadru moral de raportare a acțiunilor lor. Aceste reguli au la bază normele morale ale comunității științifice și academice, dar este explicată și rațiunea lor. Toate universitățile din lume au coduri deontologice proprii care promovează valorile incorporate în integritatea academică: onestitate, corectitudine, încredere, respect și responsabilitate (Hinman, 2002).

Exemple: Articole din Codul de etică și deontologie universitară în care sunt prezentate rațiunile codului și principalele valori/principii morale ale comunității academice.

Art. 1. UTBv este un spațiu în care viitorii specialiști se formează ca cetăteni responsabili, ghidați de valori, principii și norme etice. Din acest motiv, UTBv este continuu preocupată ca activitatea membrilor săi să se desfășoare în acord cu valorile și principiile eticei academice.

Art. 4. Calitatea de membru al comunității universitare conferă prestigiul social, dar și obligații profesionale și morale. Încălcarea normelor de conduită etică și/sau academică se sancționează conform reglementarilor legale în vigoare și Regulamentului Comisiei de etică și deontologie universitară. (...)

Art. 5. Principiile eticei universitare. Viața și activitatea Comunității UTBv se bazează pe următoarele principii:

- legalitate, integritate academică, loialitate,
- libertate academică, merit, profesionalism,
- responsabilitate, respect și toleranță, onestitate,
- transparentă, bună-credință, confidențialitate, nediscriminare și egalitate de șanse.

---

¹ Codul de etică al Universității Transilvania se află la paginile 28-36 la adresa: <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Documente%20UTBv/Carta%20UnitBv.pdf> Carta universității.

Plagiatul – o problemă etică

Una dintre probleme etice majore cu care se confrunta comunitatea academică este problema plagiatului. În cazul studentilor, tolerarea plagiatului în evaluarea academică pune sub semnul îndoelii autenticitatea cunoștințelor acoperite de diploma universitară. Cu alte cuvinte, nu se poate ști cu certitudine dacă posesorul diplomei respective chiar are competențele prin care este definită diploma. În ultimul timp, plagiatul a devenit foarte frecvent în evaluări scrise cum sunt referatele, portofoliile și lucrările de licență/ disertație. În prezent, există nenumărate posibilități de a descărca de pe internet materiale gata făcute, posteate acolo de "binevoitori" sau de pagini specializate în furnizarea de lucrări fabricate pentru uzul studentilor.

Plagiatul este, de asemenea, frecvent în diferite lucrări în care studentul utilizează ideile unor autori fără a indica sursa, lăsând să se înțeleagă că aceste idei îi aparțin. Plagiatul poate fi involuntar (studentul nu a avut intenția expresă de a-și asuma ideile unui autor), dar, necunoscând regulile de atribuire a paternității ideilor, le utilizează în mod incorrect în lucrarea proprie. Cunoașterea regulilor de scriere academică de către fiecare student este nu doar o obligație profesională, ci și una morală.

Chiar dacă nu toți studenții plagiază și majoritatea evaluărilor reflectă în mod corect nivelul cunoștințelor lor, suspiciunea de plagiat afectează credibilitatea tuturor diplomelor și, implicit, pe posesorii lor. Din acest motiv, Codul definește în mod explicit ce comportamente constituie plagiat (Codul de etică, 2016, pp. 32-33):

Art. 23. Plagiatul – definiție

- (1) *Cunoașterea reglementărilor legale cu privire la proprietatea intelectuală și a normelor de scriere academică este o obligație profesională a cadrelor didactice, a cercetătorilor, a doctoranzilor și a studentilor. Necunoașterea acestor reglementări și norme nu constituie o scuză pentru plagiat.*
- (4) *Plagiatul se definește ca preluare integrală sau parțială a unui material realizat de un alt autor și prezentarea acestuia ca aparținând propriei*

persoane fie într-o lucrare scrisă, de tipul articolelor, cărților, cursurilor universitare, referatelor, lucrărilor de licență/ diplomă/master/doctorat etc., fie într-o prezentare orală.

Art. 23. Plagiatul – exemple

(5) *Exemple de plagiat pot fi considerate:*

- a) *compilația de fragmente din mai multe surse/autori, fără referințe clare la textele sursă;*
- b) *întrepătrunderea dintre fragmentele de texte plagiate și materialul propriu;*
- c) *preluarea unui text fără referințe clare, cu modificarea unor expresii din text, și/sau inversarea unor paragrafe/propoziții/capitole;*
- d) *omiterea marcajelor clare de citare în text și a mențiunării corecte și complete a lucrării sursă în bibliografie;*
- e) *prezentarea aceleiași lucrări în mai multe publicații – acest tip de plagiat poartă numele de autoplagiat; tema poate să fie reluată, conținutul lucrării nu;*
- f) *plagiatul poate fi intenționat (plagiat propriu-zis) sau prin neglijență (folosirea greșită a sistemului de citare sau neindicarea corectă și completă a sursei unui material).*

(6) *Materialul asupra căruia se comite plagiat poate fi o carte sau o parte a unei cărți, un articol, o pagină de pe internet, un curs, o altă lucrare (în cazul referatelor, de exemplu, poate fi lucrarea unui coleg).*

ONESTITATE ȘI NEONESTITATE ÎN EVALUAREA ACADEMICĂ

Înșelăciunea în evaluarea academică

Dacă plagiatul este o metodă utilizată mai frecvent în lucrări scrise care sunt elaborate acasă (eseuri, referate, portofolii, lucrări de finalizare a studiilor), există însă și alte metode imorale și ilegale de obținut note mari, de exemplu copiatul la examen, utilizând lucrarea unui coleg, fițuici sau dispozitive

electronice, modalități de "fabricare" a unei lucrări prin care studentul supune evaluării nu cunoștințele sale, ci pe cel din manual sau pe ale altcuiva. Codul de etică prevede în mod explicit comportamentele care constituie înșelăciune (p. 34):

Art. 24. Înșelăciunea și facilitarea înșelăciunii

(1) *Înșelăciunea în evaluarea academică presupune frauda în evaluare care afectează grav calitatea educației universitare și standardele morale ale comunității. Este considerată înșelăciune orice faptă prin care beneficiarul ei prezintă spre evaluare cunoștințe sau competențe pe care nu le are în realitate, urmărind obținerea unor note sau merite necuvenite. În acest sens:*

- a) *studenții vor prezenta spre evaluare numai lucrări care reflectă munca, abilitățile și competențele proprii;*
- b) *constituie înșelăciune substituirea persoanelor la un examen în scopul de a obține promovarea sau o notă necuvenită.*

(2) *Raportarea înșelăciunii este o îndatorire morală a membrilor Comunității UTBv. Raportarea unor astfel de abateri nu poate fi urmată de sanctiuni, decăderi sau orice alte forme de represiune din partea conducerii departamentului/facultății sau din partea altor persoane.*

Onestitatea academică (comportamentul cinstiit) în activitatea profesională a studenților devine astfel o necesitate, pentru a evita situațiile de inechitate, în care unii studenți iau note nemeritat de mari, în dauna celorlalți studenți, care au fost cinstiți și acest lucru poate afecta toate drepturile care se bazează pe note ca expresie a meritului (bursă, cămin, rangul la promovare). Un alt motiv pentru promovarea onestității academice este menținerea prestigiul comunității – toți absolvenții unei universități cu reputație bună/ proastă sunt afectați (pozitiv sau negativ, după caz) de imaginea ei publică (Chace, 2012).

Exemple: Comportamente neoneste în activitatea studenților

- Prezentarea acelorași teme la două sau mai multe materii.
- Copiatul la evaluările scrise sau orale, indiferent de mijloacele tehnice disponibile (fituici, telefon mobil, căști, subiecte pregătite anterior pe foi

- separate – aşa-numitele “servite”, lucrarea unui alt coleg, manualul).
- Oricare dintre formele de plagiat descrise la Art. 23 (mai sus), indiferent dacă e vorba de un simplu referat sau de o lucrare mai amplă – lucrarea de licență sau de disertație.
  - Preluarea unui material de pe Internet (articol științific, referat etc) și prezentarea lui ca fiind produsul propriu.
  - “Subcontractarea” unei lucrări de evaluare = a plăti pe cineva pentru a realiza o lucrare care va fi prezentată ca proprie (referat, eseu, portofoliu, lucrare de licență sau de disertație).
  - Neraportarea comportamentului neonest al unui coleg.

Acest material este o selecție adaptată din Capitolul 8 din lucrarea:

Luca, M. R. (2017). *Manual de tehnici de muncă intelectuală*. Brașov: Editura Universității Transilvania, pp. 114-130.